

*Լուսինե Սահակյան
բ.գ.թ., դոցենտ
Շուշան Զաքարյան*

**ԹՈՒՐՔԵՐԵՆԻ ՊԱՏՃԱՌԱԿԱՆ-ՀԱՐԿԱԴՐԱԿԱՆ ՍԵՌԻ
(Ettirgen Çati) ՁԵՎԱԻՄԱՍՏԱԲԱՆԱԿԱՆ
ԴՐՍԵՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ**

***Բանալի բառեր՝ բայի սեռ, բառակազմություն, պար-
ճառական-հարկադրական սեռ, անանցողական բայեր***

Թուրքերենի պատճառական-հարկադրական բայասեռի բառակազմական, իմաստաձևաբանական, շարահյուսական և ինդրառական մակարդակների ուսումնասիրությունը շարունակում է մնալ լեզվաբանների ուշադրության կենտրոնում: Այն քննում են ինչպես ձևաբանաշարահյուսական, այնպես էլ բառագիտության ոլորտում: Բայի այս սեռը ցույց է տալիս մի սուբյեկտի կողմից այլ սուբյեկտի հարկադրանքով պարտադրվող գործողություն: Նախադասության մեջ ենթական հիմնականում ստորոգյալի հաղորդած գործողության կատարողն է, սակայն պատճառական (հարկադրական) բայով կազմված նախադասություններում ենթական փոխում է իր գործառույթը և գործողության պարտադրողն է¹: Պատճառական-հարկադրական բայն էլ իր հերթին մատնանշում է ուրիշներին ստիպող կամ էլ պատճառ հանդիսացող գործողություն և արտահայտում է գործողության հարաբերությունն այն սուբյեկտին, որը դրդում է անել որևէ բան կամ ակամայից վերածվում է գործողության պատճառի:

Ներգործականի նման այս սեռն ունի անցողական նշանակություն: Ըստ այդմ էլ՝ ռուս լեզվաբան Ա. Շերբակին առանձ-

¹ Մաֆարյան Ա., Սողոմոնյան Ա., Լոբմազոզյան Տ., Թուրքերենի դասագիրք, գիրք Ա, Երևան, 2004, էջ 120-121:

նացնում է երկու գործառույթ. 1. սուբյեկտն ինքն է հանդիսանում գործողության ռեալ իրականացողը՝ ձևավորվելով անանցողական բայերից՝ դրանք դարձնելով անցողական, օրինակ՝ *durmak* (կանգնել), *durdurmak* (կանգնեցնել), *pişmek* (եփվել), *pişirmek* (եփել), 2. սուբյեկտը հիմնականում տրական հոլովով դրված խնդիր է, որը գործողությունը կատարում է մեկ ուրիշ սուբյեկտի կամքով²:

Թուրքերենում բառաձևի սահմաններում հնարավոր է մի քանի միատիպ կամ տարատեսակ սեռային ցուցիչների կապակցումը³: Այսպես, կրավորական սեռի ածանցը, կապակցվելով պատճառական սեռի ածանցներին, գրավում է ետադաս դիրք՝ կազմելով պատճառական բայեր: Անդրադարձ սեռի ածանցները կապակցվելով պատճառական սեռի ածանցներին հանդես են գալիս նախադաս դիրքում⁴: Պատճառական-հարկադրական սեռի ածանցները, միանալով անցողական հիմքերին, ընդարձակում են օբյեկտային կապերը, ուղիղ խնդրի հետ միասին երկրորդական հիմքերը ձեռք են բերում հնարավորություն՝ զուգակցվելու տրական հոլովով լրացման հետ: Այս դեպքում առարկան կամ անձը գործողության փաստացի կատարողն են՝ արտահայտված սկզբնական հիմքով⁵: Օրինակ՝ *Fakat geçayle beraber muhayyilem faaliyete başlıyor, hummalı bir gibi bana olmayacak şeyler düşündürüyordu. Usakajın qhızterıwa qawınն պես (qhızterıwa հետ մեկտեղ) իմ երևակայությունը աշխատեց և ստիպեց ինձ, ինչպես տենդով հիվանդին, հնարել ամեն տեսակ անհե-*

² Щербак А., Очерки сравнительной морфологии турецкого языка, "Ленинградское отделение", "Наука", 1981, с. 251.

³ Kemiroğlu С., Türkiye Türkçesinde Ettirgenlik, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/8, Fall, 2009, s. 1737.

⁴ Айяров Ш., Учебник турецкого языка. Под редакцией академика В. А. Гордлевского, Москва, 1954, с. 251.

⁵ Иванов С., Курс турецкой грамматики, часть 2, Ленинград, 1977, с. 25.

Թեթույթուններ: Անանցողական հիմքերը, միանալով պատճառական-հարկադրական սեռի ածանցներին, հնարավորություն են տալիս նրանց գուգակցվելու ուղիղ խնդրի հետ, այսինքն՝ փոփոխության են ենթարկում օբյեկտային կապերը⁶: Օրինակ՝ *Bütün bir gece başımdan geçenlerin hakikatine beni inandıran yastığımın altındaki zarf oldu. Ufukta qışlar bu pardaşın uşak qıvıd dırdırn tır, nr hավատացնում tır այն ամենի ճշմարտությունը, ինչը կատարվել tır ինձ հետ:*

Թուրքերենում պատճառական-հարկադրական սեռը ձևավորվում է *-dir, -dir, -dur, -dür (-tır, -tır, -tur, -tür)* ածանցների կցմամբ: Դրանք միանում են ձայնավորով, հնչեղ բաղաձայնով և խուլ բաղաձայնով ավարտվող հիմքերին հետևյալ օրինակափոխությամբ՝ *-t* ածանցը միանում է *-l, -r* հնչյուններով վերջացող բազմավանկ հիմքերին, *-ır (-ir, -ur, -ür)* ածանցը միանում է *-ç, ğ, ş, t, y* միավանկ հիմքերի մեծ մասին, *ar-er* ածանցը միանում է սահմանափակ թվով միավանկ հիմքերի, *-it (-it, -ut, -üt)* ածանցը միանում է սահմանափակ թվով միավանկ՝ ավելի հաճախ *-k* ով կամ *-rk* -ով վերջացող հիմքերին⁷: Օրինակ՝ *-dir, dik-tır-mek* (կարել տալ), *aç-tır-mek* (բացել տալ), *al-dir-mak* (առնել տալ), *göl-dür-mek* (ծիծաղեցնել), *yaz-dir-mak* (գրել տալ) և այլն:

Պատճառական - հարկադրական սեռի կատեգորիան մեկնաբանելու կարևոր հարցերից է բառագիտական և քերականական նշանակությունների հարաբերակցության խնդիրը: Ըստ Ն. Ջանաշիայի՝ այս սեռը կազմվում է անցողական և անանցողական բայերից՝ ելակետային բայի հիմքին բայածանցներ ավելացնելով⁸, որոնք ունեն տարբեր ծագում և միանում են տարբեր բայական հիմքերին: Այս սեռի կազմավորման ժամանակ անանցողական բայը փոխարկվում է անցողականի,

⁶ Иванов С., նշվ. աշխ., էջ 23-24:

⁷ Баскаков Н., Грамматика ногайского языка, I часть, Фонетика и морфология, Черкесск, 1973, с. 213.

⁸ Джанашия Н., Морфология турецкого глагола, Тбилиси, 1981, с. 50.

քանի որ բայի այդ ձևն արտահայտում է մեկ սուբյեկտի միջամտությունը մյուսի գործողության ընթացքին: Ինչպես գրում է Ն. Ջանաշիան, անանցողական բայերի մեծ մասի վերակազմավորումն անցողականի, իսկ որոշ անցողականներինը՝ կրկնակի անցողականների, բառակազմական իրողություն են և կապված չէ հարկադրանքի քերականական իմաստի արտահայտման հետ: Բայական հիմքերին կապակցվող պատճառական ածանցները կազմում են նոր բառեր⁹:

Թուրք լեզվաբան Օ. Թունան, քննելով թուրքերենի հարկադրակա-պատճառական սեռը, առանձնացնում է բայերի հետևալ խմբերը՝ 1. ձևաբանորեն կազմված՝ «*Ahmet düştü-Ahmet (kitabı) düşürdü*», 2. բառակազմական եղանակով կազմված՝ «*Ahmet içeri girdi-Ahmet (kardeşini) içeri soktu*»: Ինչպես նշում է թուրք լեզվաբանը, թուրքերենում կան բայեր, որոնք բառային իմաստով արդեն հարկադրապատճառական սեռ են արտահայտում¹⁰:

Պատճառական-հարկադրական սեռի բառակազմական և քերականական նշանակությունների և տարբերությունների բոլոր ձևերն ընդգրկելու փորձը հանգեցնում է այնպիսի հասկացության, որի համաձայն տվյալ սեռը, ինչպես և կրավորական-անդրադարձ, փոխադարձ-համատեղ սեռերը իրենց տարբեր գործառույթներում բացահայտում են տարբեր ձևեր¹¹: Առավելագույն շատ քերականական հատկանիշներ առկա են անցողական բայերից կազմված պատճառական ձևերում: Սկզբնական հիմքերի հետ համեմատած՝ ընդարձակվում են երկրորդական հիմքերի օբյեկտային կապերը, բայց առաջնային բառագիտական նշանակությունը մնում է անփոփոխ: Օրինակ՝ *güldür* (ծիծաղեցնել), *inandır* (հավա-

⁹ Նույն տեղում:

¹⁰ Tuna O., “Türkçede Transitive – Causative “Geçicli-Ettirgen” Fiiller ve Bunlarla ilgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerinin Çözümü”. İÜ Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi XXIV-XXV: 1986, s. 381-427.

¹¹ Шербақ А., նշվ. աշխ., էջ 152.

տացնել) ձևերում *gül* (ծիծաղ), *inan* (հավատ) հիմքերով արտահայտված գործողություններ են, որոնցում սուբյեկտը – *dir* (*dir, dur, dür*) ածանցի միջոցով բնութագրվում է որպես դրդիչ:

Թուրքերենի պատճառական-հարկադրական սեռի բայերի համարժեքները հայերենում արտահայտվում են պատճառական-*uğn, -tgn, -gn* ածանցներով և ստիպել, հրամայել, կարգադրել, թույլ տալ նման բայերի համադրությամբ: Օրինակ՝ *yazdırmak* (գրել տալ, նաև՝ ստիպել գրել, կարգադրել գրել), *okturmak* (կարդալ տալ, նաև՝ ստիպել կարդալ, կարգադրել կարդալ) և այլն: Ըստ հայ լեզվաբան Գ. Սևակի՝ բոլոր պատճառական բայերը ներգործական սեռի են, որոնք հայերենում ունեն–*gn, -tgn, -uğn* բնորոշ բայաձանցները (հազցնել, մոտեցնել, մեծացնել)¹²:

Հայերենում չեզոք սեռի բայերի զգալի մասը, ստանալով *-gn* ածանցը դառնում է ներգործական սեռի՝ ցույց տալով այնպիսի գործողություն, որի կատարման համար պայմանորեն պահանջվում է օբյեկտ՝ հայցական հոլովով դրված ուղիղ խնդիր լրացում: *-Sn* ածանցով կազմված ներգործական բայերը, ցույց տալով ենթակայի գործողությունը, միաժամանակ արտահայտում են այն առարկայի պահանջը, որը մի որոշ դրության մեջ է մտնում այդ գործողության ազդեցությամբ¹³: Ըստ այսմ՝ հայագետները *-nıgıñ, -gn* ածանցով կազմված բայերը անվանում են «բայք պատճառականք», «պատճառական բայեր»¹⁴: Հայ լեզվաբան Մ. Աբեղյանն անցողական բայերը բաժանում է երկու խմբի. Ներգործական բայեր, որոնց ենթական ինքն է կատարում գործողությունը («Տիգրանը նամակ գրեց») և պատճառական բայեր, որոնց ենթական պատճառ է լինում ուրիշին մի բան կատարելու

¹² Սևակ Գ., Ժամանակակից հայոց լեզվի տեսություն, Գրիք Ա, Երևան, 1939, էջ 172:

¹³ Ասատրյան Մ., Բայի սեռերը ժամանակակից հայերենում, Երևան, 1959, էջ 94:

¹⁴ Նույն տեղում, էջ 95:

(«Տանտերը հյուրին հարմար տեղ նստեցրեց»)¹⁵: Մակայն լեզվաբան Մ. Ասատրյանն Արեղյանի այս մեկնությունը համարում է միակողմանի. «Եթե հարցին մոտենանք այս տեսանկյունից, ապա պարզ կդառնա, որ պատճառականության տեսությունը ճիշտ չի բացահայտում *-ցն* ածանցով կազմված բայերի քերականական էությունը: Չեզոքներից *-ցն* ածանցով կազմված բայերի արտահայտած գործողությունը կատարում է ենթական¹⁶: Մ. Արեղյանին հետևելով՝ Է. Աղայանն անցողական բայերը տրոհում է երկու՝ ներգործական և պատճառական ենթախմբերի¹⁷: Հ. Աճառյանի բնութագրմամբ՝ «-ցնել վերջավորվող բայերը երկու կարգի են բաժանվում. 1) ներգործականից առաջացած (խմել-խմցունել), սրանք բուն անցողական բայերն են. և 2) չեզոք բայից առաջացած (մեռնիլ - մեռցունել). Սրանք պարզապես ներգործական բայերն են և միայն մասնիկով նման են անցողականներին»: Գ. Ջահուկյանն առանձնացնում է *-ցն*, *-աց*, *-ն*, *-չ* հիմնական տիպային տարբերակիչներ՝ նշելով, որ երկրորդաբար տիպային արժեք են ձեռք բերում բաղադրյալ (*ս, է*), *-ցն/ր* և պարզ *-վ* ածանցները, որոնց բուն ֆունկցիան սեռային տարբերությունների արտացոլումն է, այսինքն՝ հաղորդակցային պլանի սպասարկումը¹⁸: Հ. Բարսեղյանը պատճառականությունը մեկնաբանում է այսպես. «Չեզոք սեռի բայերից կազմված պատճառականները սովորական ներգործական բայերից համարյա ոչնչով չեն տարբերվում»¹⁹: Այսպիսով, ժամանակակից հայոց լեզվում պատճառական ածանցով կազմված բայերն

¹⁵ Արեղյան Մ., Աշխարհաբարի շարահիստություն, Վաղարշապատ, 1912, էջ 22:

¹⁶ Ասատրյան Մ., նշված աշխ.:

¹⁷ Աղայան Է., Ժամանակակից հայերենի հոլովումն ու խոնարհումը, Երևան, 1967, էջ 320-321:

¹⁸ Ջահուկյան Գ., Ժամանակակից հայերենի տեսության հիմունքներ, Երևան, 1974, էջ., 258:

¹⁹ Բարսեղյան Հ., Արդի հայերենի բայի և խոնարհման տեսություն, Երևան, 1953, էջ 122:

իրենց գործառույթով ներգործական սեռի բայեր են, որոնք ունեն բաղադրյալ կազմություն:

ժամանակակից թուրքերենում պատճառականությունն արտահայտող բայերն ինչպես թուրք, այնպես էլ խորհրդային թյուրքագետ լեզվաբանները տարանջատում են որպես բայի հարկադրական սեռ՝ կիրառելով *հարկադրական սեռ (Ettirgen)* եզրը՝ դրանցում դիտարկելով զուտ հարկադրության իմաստը²⁰: Հայ լեզվաբանները անվանում են պատճառական սեռ²¹:

Կախված գործողության կատարմանը մասնակցող սուբյեկտների թվից՝ պատճառական սեռի ածանցը կարող է կրկնապատկվել. օրինակ՝ *anla - t - mak* (բացատրել), *anla - t - tir - mak* (բացատրել տալ): Նման բայերը կոչվում են *երկաստիճան* պատճառական-հարկադրականներ: Ըստ այդմ էլ, պատճառական բայերը բաժանվում են երկու խմբի՝ բայեր, որոնք ենթակայի գործողությունը մեկ ուրիշին են անմիջականորեն անել տալիս, բայեր, որոնք ենթակայի գործողությունը ուրիշներին միջնորդի միջոցով են կատարում: Օրինակ՝ *gül - mek - ծիծաղել* (անանցողական բայ), *gül - dür - mek - ծիծաղեցնել* (I աստիճանի անցողականություն -1 սուբյեկտ), *gül - dür - t - mek - ծիծաղեցնել տալ* (II աստիճանի անցողականություն -2 սուբյեկտ և այլն²²: Բայի հիմքին կարող են միանալ նույնիսկ երեք պատճառական ածանցներ: Դրանց էլ կարելի է անվանել *եռաստիճան* պատճառական-հարկադրական: Օրինակ՝ *çıkmaq* (դուրս գալ), *çıkarmak*

²⁰ Кононов А., Грамматика современного турецкого литературного языка, Москва-Ленинград, 1956, с.201, Щербак А., նշվ. աշխ., էջ 115-116: Щека Ю., Практическая грамматика турецкого языка, М., 2007, с.168. Дудина Л., Турецкий язык, Практический Курс, М., 2007, с. 182-184.

²¹ Սաֆարյան Ա., Սողոմոնյան Ա., Լոբմագոյան Ս., Թուրքերենի դասագիրք, էջ 94-95:

²² Hengirmen M., Türkçe Dilbilgisi, Yabancılar için, Ankara, I Baskı: Kasım, 1999, s. 142:

(դուրս հանել), *çıkartmak* (ստիպել դուրս հանել), *çıkarttırmak* (հրամայել, որ ինչ-որ մեկը դուրս հանել տա, ստիպի դուրս հանել)²³ և այլն: Այս օրենքը գործում է նաև թյուրքական այլ լեզուներում²⁴:

Պատճառական-հարկադրական սեռը կարող է կազմվել նաև անդրադարձ և փոխադարձ (չեզոք) սեռի բայերից՝ հաղոդելով անցողականության իմաստ: ա) Անդրադարձ սեռի բայերից կազմված պատճառական-հարկադրական սեռի բայեր են օրինակ, *yika - n - mak* (լվացվել), *yika - n - dir - mak* (լվացվել տալ), *sev - in - mek* (ուրախանալ *sev - in - dir - mek* (ուրախացնել), բ) փոխադարձ սեռի բայերից՝ *iyi - leş - tir - mek* (լավացնել), *endüstri - leş - tir - mek* (ինդուստրացնել) և այլն:

Պատճառական-հարկադրական սեռի կազմավորման ժամանակ առանձին դեպքերում նկատվում են հետևյալ հնչունական փոփոխությունները՝ *kalkmak* (վերկենալ, բարձրանալ), պատճառական սեռ՝ *kal - dir - mak* (բարձրացնել), *görmek* (տեսնել), պատճառական սեռ՝ *gös - ter - mek* (ցույց տալ) և այլն: Մի շարք բայեր, *պատճառական-հարկադրական* սեռի ածանց ստանալով, *պատճառական - հարկադրական* իմաստ չեն հաղորդում և թյուրըմբռնումների ու տարիմաստության տեղիք են տալիս: Ինչպես, օրինակ՝ *Yemekpişti*. (Ճաշը եփվեց): *Esen yemeği pişirdi*. (Էսենը ճաշը եփեց) և այլն: *Pişmek* (եփվել) բայը, պատճառական-հարկադրական ածանց

²³ Айляров Ш., Учебник турецкого языка. Под редакцией академика В. А. Гордлевского, Москва, 1954, с. 249.

²⁴ Նոդայերենի օրինակով կարող ենք ասել որ երկաստիճան հարկադրական սեռն ունի հետևյալ տարբերակը՝ *-дырт* (<*-дыр + -м*), *-дирт* (*дир + -м*), *-тырт* (<*-тыр + -м*), *тирт* (*тир + -м*), *кон-дырт* - «հրամայել, ստիպել զիջերել», *йон-дырт* «հրամայել, հանձնարարել հղկել, տաշել», *йый-дырт* «հրամայել, հանձնարարել վերացնել, հավաքել», *каз-дырт* «հրամայել, ստիպել փորել», *кос-тирт* «հրամայել, ստիպել միավորել», *коил-тирт* «հրամայել, խնդրել փչել», *куй-дырт* «հրամայել, ստիպել թափել, լցնել», *кыр-дырм* «հրամայել, ստիպել սափրվել, սափրել» և այլն: Баскаков Н., նշվ. աշխ., էջ 214:

վերցնելով, *piş - ir -mek* (եփել) չի արտահայտում մի սուբյեկտի կողմից մյուսին պարտադրվող գործողություն: Այդ նախադասությունն պատճառական-հարկադրական լինելու համար պետք է ունենա հետևյալ ձևը: *Esen yemeği pişirdi*. Էսենը ճաշը խոհարարին եփել տվեց: Այս նախադասության մեջ «*pişirtmek*» բայն, իրոք, հաղորդում է պատճառական-հարկադրական իմաստ: Իսկ *Esen yemeği açıcıya pişirtti*: Նախադասության մեջ *pişmek* բային միացող *-ir* ածանցն այդ բայը պարզապես անցողական է դարձնում:

Պատճառական-հարկադրական բայերի վերոնշյալ տարամիտումներն ու բազմիմաստությունը հիմք ընդունելով՝ որոշ թուրքագետներ պատճառական սեռի ածանցների ունեցած գործառույթները բաժանում են երկու խմբի՝ 1. անանցողական բայերն անցողական դարձնող և 2. պատճառական-հարկադրական բայ դարձնող: Այս կերպ նրանք նպատակ ունեն որոշակիորեն հստակեցնել պատճառական-հարկադրական նմանատիպ բայերի իմաստային շփոթը:

Ըստ Մ. Հենգիրմենի՝ այս բայերի մեջ պատճառական-հարկադրական սեռի առանձնահատկություն չկա: Դրանք պարզապես անանցողական բայերից անցողականի վերածված բայերն են²⁵: Թ. Գենջանն ընդհանրապես մեկ պատճառական սեռային ածանցով բայը համարում է *oldurgan* (լինող), մեկից ավելի պատճառական-հարկադրական ածանց ունեցողը՝ *ettirgen* (եղած)²⁶: *Ettirgen* և *oldurgan* բայերը միևնույն սեռային ածանցներով կազմվելու պատճառով շփոթության տեղիք են տալիս: Այս բայերը տարբերակելու ամենաճիշտ ուղին նախադասության իմաստին հետևելն է: Այսպես, օրինակ, *Kemal, masasıyla aşığı odaya indi. (Geçişsiz eylem)*. Քեմալը սեղանով ներքևի սենյակ իջավ: *Kemal, masasını aşığı odaya indirdi. (Oldurgan eylem)*. Քեմալը սեղանը

²⁵ Hengirmen M., նշված աշխ., էջ 143:

²⁶ Gencan T., Dilbilgisi, Cilt 2, İstanbul, 1979, s.128.

ներքևի սենյակ իջեցրեց: *Kemal, masasını aşığı odaya indirtti. (Ettirgen eylem)*. Քեմալը սեղանը ներքևի սենյակ իջեցնել տվեց:

Ամփոփելով՝ դասակարգենք *պատճառական-հարկադրական* բայի հատկանիշները. ա) գործողությունը մեկ ուրիշին անել տալը, բ) գործողության կատարման օգնական կամ պատճառ լինելը, գ) անանցողական բայն անցողական դարձնելը: Այսպիսով՝ պատճառական-հարկադրական սեռը ցույց է տալիս մի սուբյեկտի կողմից այլ սուբյեկտի պարտադրվող կամ մյուս սուբյեկտի հարկադրանքով կատարվող գործողություն: Նախադասություններում ենթական առավելապես հանդես է գալիս ոչ թե գործողություն կատարող, այլ կատարել տվող: Պատճառական-հարկադրական սեռը կազմվում է անցողական և անանցողական բայերից՝ ածանցումների միջոցով: Անանցողական բայը փոխարկվում է անցողականի, քանի որ բայի այդ ձևն արտահայտում է մեկ սուբյեկտի միջամտությունը մյուսի գործողությանը: Պատճառական-հարկադրական սեռը, ինչպես ներգործականը, ունի անցողական նշանակություն: Սուբյեկտն ինքն է գործողության ռեալ իրականացնողը: Սուբյեկտը՝ գործողության իրական կատարողը, հիմնականում տրական հոլովով դրված քերականական խնդիր է, որը գործողությունը իրականացնում մեկ այլ ուրիշ սուբյեկտի կամքով, որը նախադասության մեջ կարող է արտահայտված չլինել առանձին բառով, բայց անպայման բայը հանդես է գալիս պատճառական սեռի ածանցով: Պատճառական-հարկադրական սեռն անցողական բայերից կազմվելիս դրանք դարձնում է երկակի անցումային, այսինքն՝ ունենում է երկու օբյեկտ՝ տրական-հայցական կամ էլ ուղղական հոլովներ: Մի շարք բայեր, պատճառական ածանց ստանալով հանդերձ, պատճառական-հարկադրական իմաստ չեն հաղորդում, որն էլ իմաստային շփոթի և թյուրըմբռնման տեղիք է տալիս:

**МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ, СЕМАНТИЧЕСКИЕ И
СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ПРОЯВЛЕНИЯ ПРИЧИННО-
ПОБУДИТЕЛЬНОГО РОДА В ТУРЕЦКОМ ЯЗЫК**

Лусине Саакян, Шушан Закарян

(резюме)

Данная статья представляет морфологические, лексические и словообразовательные признаки причинно-побудительного рода в современном турецком языке, его проявления на синтаксическом уровне в предложении. В частности, предметом рассмотрения стали грамматические особенности образования глаголов причинно-побудительного рода от переходных и непереходных глаголов и уровни проблемно-объектных связей. Представлены соответствующие армянские эквиваленты.

**MORPHOLOGICAL-SEMANTIC EXPRESSIONS OF CAUSAL-
COMPULSIVE GENDER IN TURKISH LANGUAGE**

Lusine Sahakyan, Shushan Zaqaryan

(summary)

This article introduces morphological semantic and word-building specificities of causal- compulsive gender in modern Turkish, syntax user expressed in sentence chain. Particularly, there have been subjected to examine government objective preposition levels and morphological specificities to form transitive and intransitive verbs. Armenian corresponding equivalents have given.